

Мороз Світлана Анатоліївна,
к.держ.упр., старший науковий співробітник навчально-науково-виробничого центру,
Національний університет цивільного захисту України,
м. Харків
ORCID 0000-0002-2696-1278

УДК 354:378

doi: 10.34213/tp.19.03.04

РІВЕНЬ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ НАДАННЯ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ У КОНТЕКСТІ ПОГЛЯДІВ СТУДЕНТІВ ВІТЧИЗНЯНИХ ЗВО

За результатами аналізу анкетування студентів вітчизняних закладів вищої освіти було визначено думку їх щодо доцільності та потужності державного контролю якості освітньої діяльності та якості вищої освіти. Встановлено, що переважна більшість респондентів підтримує думку про необхідність реалізації державою функції контролю щодо якості надання освітніх послуг ЗВО. Отримані результати було розглянуто крізь призму окремих норм міжнародних стандартів якості та Закону України “Про вищу освіту”. Стаття містить пропозиції щодо напрямів удосконалення змісту нормативно-правового механізму державного управління забезпеченням якості вищої освіти.

Ключові слова: державний контроль якості вищої освіти, опитування студентів, якість вищої освіти, система вищої освіти, нормативно-правовий механізм державного управління.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв’язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Забезпечення якості вищої освіти ідентифіковано підписантами Резолюції Генеральної Асамблеї ООН на рівні однієї з Глобальних Цілей сталого розвитку людства. На виконання підписаного Україною програмного документа у 2017 р. було опрацьовано Національну доповідь “Цілі Сталого розвитку: Україна”, у межах якої автори Доповіді визначили мету “Якісна освіта” через необхідність реформування освітянської галузі та вирішення завдань, пов’язаних із “підвищенням якості вищої освіти та забезпеченням її тісного зв’язку з наукою, сприянням формуванню в країні міст освіти та науки” [12, с. 34]. Індикаторами виконання цього складного та багатогранного за своїм змістом завдання Урядом України були обрані індикатори, пов’язані, з одного боку, з позиціонуванням України у рейтингу Global Competitiveness Report за напрямом “вища освіта”, а з іншого – з кількістю університетських міст, одиниць. Залишаючи поза увагою об’єктивність кожного з цих індикаторів, звернімо увагу на той факт, що функціонування системи вищої освіти в межах згаданих вище векторів свого розвитку неможливо уявити без участі держави, а саме її профільних органів публічного управління. Разом із тим вплив суб’єктів публічного управління на об’єкти управлінської уваги, особливо в межах соціальних систем, є зумовленим не лише певними інституціональними нормами (закони, постанови, розпорядження тощо), а в тому числі й готовністю останніх до сприйняття певного обмеження свободи на психологічному рівні. Відповідно до теорії управління, вплив суб’єкта управління буде ефективним лише за умови, коли об’єкт управління визнає владу суб’єкта управління та є готовим до підкорення. Іншими словами, ефективність публічного управління залежить, зокрема, і від готовності об’єкта управлінської діяльності поділитися часткою своєї свободи в обмін на певні блага (безпека, суспільний спокій, якість життя тощо). На переконання О. Скакун, готовність об’єкта

© Мороз С. А., 2019

управління бути підкореним залежить як від характеристик самого об'єкта й висунутих до нього вимог, так і від сприйняття суб'єкта управління об'єктом управління [10, с. 34]. Перифразуючи останню тезу відповідно до предмета обраної нами наукової уваги, можемо стверджувати про те, що публічне управління системою вищої освіти, а відповідно і її якістю, лише тоді буде ефективним, коли вона, так само, як і її складові елементи (об'єкт управління), сприйматиме владу суб'єкта управління (визнаватиме легітимність та авторитет суб'єкта управлінських відносин та відчуватиме його спроможність до реалізації владних повноважень). З огляду на вищенаведене, а також у контексті необхідності вирішення завдання щодо обґрунтування компетенції держави в забезпеченні контролю якості надання закладами вищої освіти (ЗВО) освітніх послуг, вважаємо за можливе стверджувати про те, що порушена проблематика є не лише важливою для розвитку наукового знання відповідного змістовного спрямування, а і практично значущою для інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності профільних до неї суб'єктів публічного управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми і на які спирається автор. Проблематика державного управління розвитком системи вищої освіти, так само, як і питання участі держави в забезпеченні ЗВО якості освітньої діяльності та якості вищої освіти, з огляду на свою неабияку значущість для суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку держави та суспільства постійно перебуває в межах фокусу наукової уваги дослідників. Вагомий внесок у розв'язання відповідної наукової проблеми та вирішення окремих наукових завдань у її межах було здійснене Л. Головій (за результатами аналізу категорійного змісту понять “управління” та “державне управління” було запропоновано авторський підхід до визначення системи державного управління вищою освітою в Україні), С. Григанською (обґрунтовано напрями вдосконалення змісту та практики державного регулювання системи вищої освіти), Н. Губерською (сформульовано цілі та визначені завдання та функції державного управління вищою освітою, а також проведено аналіз змісту та особливостей функціонування основних елементів системи державного управління вищою освітою), С. Домбровською (розглянуто теоретико-методологічне підґрунтя для вирішення проблем державного управління інноваційними процесами в системі вищої школи), М. Курком (розглянуто проблематику функціонування органів публічного управління сферою вищої освіти, а також з'ясовано зміст організаційних засад науково-методичного забезпечення діяльності в галузі вищої освіти та особливості економіко-правового регулювання діяльності у сфері освіти), В. Луговим (ідентифіковано проблеми забезпечення державою якості надання освітніх послуг ЗВО та обґрунтовано напрями їхнього вирішення), С. Майбородою (проведено аналіз змісту та форм державного управління вищою освітою України, а також визначено основні принципи та тенденції розвитку її системи), В. Морозом (визначено місце та роль освіти в системі розвитку трудового потенціалу держави, а також обґрунтовано можливість використання індексу освіченості населення для її характеристики), В. Огаренком (розглянуто напрями підвищення якості надання освітніх послуг ЗВО, а також запропоновано алгоритм підтримки прийняття рішень із державного управління структурою пропозиції освітніх послуг), О. Поступ-

ною (розроблено концепцію розвитку системи вищої освіти та визначено місце та роль держави у процесі її реалізації на регіональному рівні), Н. Протасовою (проведено аналіз ефективності функціонування системи підготовки фахівців за спеціальністю “Державне управління у сфері освіти”, а також обґрунтовано напрями реформування системи освіти в Україні), В. Садковим (з’ясовано зміст та особливості використання механізмів формування освітніх державних стандартів та опрацьовано рекомендації щодо адаптації міжнародних стандартів Болонської освіти до галузевих стандартів), С. Шевченка (визначено місце та роль державно-громадського управління якістю вищої освіти в Україні) та інших дослідників. Окремі питання проблематики державного управління якістю вищої освіти були нами розглянуті в межах попередніх напрямів наукових пошуків [3; 4]. Попри достатній рівень наукової уваги до проблематики державного управління розвитком системи вищої освіти окремі її питання все ще залишаються відкритими для подальших наукових пошуків.

Дослідження проблематики компетенції держави в забезпеченні контролю якості надання університетами освітніх послуг, з огляду на складність та багатогранність прояву свого змісту, може відбуватись відразу за декількома відносно самостійними напрямами наукових пошуків. Наприклад, відповідні питання може бути розглянуто крізь призму: змісту та практики реалізації державної політики щодо розвитку системи вищої освіти, а також забезпечення її якості; предметно-об’єктних відносин між державою та системою вищої освіти; взаємодії інституту держави та інституції університету; інституалізації змісту, процесів та процедур функціонування ЗВО; суспільно-політичної та соціально-економічної значущості якості вищої освіти для забезпечення розвитку держави і суспільства; програмно-цільового методу та методу програмування розвитку суспільства та особистості; забезпечення потреб реального сектора економіки (кількісних та якісних вимог ринку праці), так само, як і системи публічного управління, фахівцями з вищою освітою; наукового, інформаційно-аналітичного, матеріально-фінансового забезпечення державного управління галуззю вищої освіти; удосконалення системи державної підтримки здобувачів вищої освіти та науково-педагогічних кадрів тощо.

Безумовно, кожен із цих векторів має достатньо розгорнуту за своїм змістом структуру, елементи якої актуалізуються в достатній кількості предметів наукової уваги. Проведений нами аналіз тематичного спрямування та змісту наукових досліджень проблематики державного управління забезпеченням ЗВО якості освітньої діяльності та якості вищої освіти, виконаних у межах предметно-об’єктного спрямування галузі знань “Публічне управління та адміністрування”, свідчить про те, що переважна більшість науковців використовують переважно теоретичні методи наукового пізнання та зосереджують свою увагу виключно на суб’єктах публічного управління. Такий фокус наукової уваги не лише не забезпечує всебічність розгляду відповідної проблематики, що само по собі впливає на рівень обґрунтованості отриманих вченими результатів, а за певних умов стає причиною викривлення сутності тих чи інших предметів та явищ.

Наявні в межах наукового дискурсу напрями наукових пошуків, як правило, не охоплюють питання оцінювання думки студентів щодо місця

та ролі держави в забезпеченні якості вищої освіти, залишаючи тим самим поза увагою не лише потенціали участі студентів у процедурах забезпечення якості надання ЗВО освітніх послуг, а і їхній ресурс у системі управління університетським розвитком. Актуальність цього напрямку наукового пошуку зумовлюється, зокрема, і тим фактом, що здобувачі вищої освіти (студенти) визначені Стандартами і рекомендаціями щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти на рівні одного з стейкхолдерів [11, с. 7], отже врахування їхньої думки є обов'язковим кроком в обґрунтуванні змісту напрямів підвищення ефективності функціонування державного контролю якості вищої освіти.

Формулювання цілей статті (постановка завдання): за результатами аналізу думки студентів щодо компетенції держави в забезпеченні контролю якості освітньої діяльності ЗВО та якості вищої освіти, запропонувати напрями вдосконалення змісту та практики використання механізмів державного управління якістю вітчизняної вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Досягнення сформульованої вище мети дослідження було здійснено в контексті вирішення окремих завдань проведеного нами позагрантового дослідження “Якість вищої освіти”. Відповідне дослідження було організовано та проведено за участю Національного технічного університету “Харківський політехнічний інститут”, Балтійської Міжнародної Академії (Латвія) та Інституту міжнародної та порівняльної освіти Пекінського педагогічного університету (Китай). У межах наших попередніх публікацій нами вже був обґрунтований наш вибір щодо залучення до реалізації проекту саме латвійських та китайських ЗВО [5; 6], а отже в межах цієї статті ми не плануємо зосереджуватися на висвітленні результатів вирішення відповідного питання, тим паче що його зміст є опосередкованим до обраного нами предмета наукового пошуку.

У найбільш спрощеному вигляді архітектуру проекту може бути подано через такі основні складові елементи її структури: обґрунтування актуальності обраної проблематики та обраних дослідниками методів наукового пізнання предмета безпосередньої уваги; розроблення програми дослідження та складання змісту анкети; проведення дослідження та порівняльний аналіз отриманих результатів; обговорення отриманих результатів під час роботи науково-комунікативних заходів тощо. Для отримання інформації щодо змісту предмета дослідження авторами проекту був обраний метод опитування, ефективність використання якого для з'ясування думки студентів була доведена В. Бабаєвим та В. Садковим [7]. Метод опитування було використано у формі: інтерв'ю – для визначення переліку найбільш значущих характеристик феномену якості вищої освіти (тих характеристик, які в подальшому буде запропоновано респондентам на рівні об'єктів для оцінювання в межах питань опрацьованої анкети); анкетування – для безпосереднього оцінювання респондентами значущості (потужності прояву) запропонованих для оцінювання характеристик феномену якості вищої освіти. У якості респондентів авторами дослідження були обрані студенти ЗВО України, Латвії та Китаю, а також вітчизняні роботодавці. Програмою дослідження було передбачено проведення аналізу відповідей респондентів за кожною з умовних груп (студенти з України; студенти з Латвії; студенти з Китаю; роботодавці

українських підприємств та організацій), а також порівняння отриманих результатів між собою. Виконуючи план дослідження, його авторами були вже переведені опитування кожної з вищезгаданих категорій та проаналізовані відповіді китайських та латвійських студентів (отримані результати було висвітлено у межах численних авторських публікацій). На цей час автори дослідження знаходяться на етапі аналізу анкет українських студентів, частина відповідей у межах яких є вже остаточно опрацьованою, отже може бути розглянутою на рівні фокусу наукової уваги.

Зміст запропонованої до заповнення анкети було складено відповідно до результатів проведених консультацій із представниками студентської молоді, науковими та науково-педагогічними працівниками, а також роботодавцями. Крім того, при формулюванні запитань анкети її авторами були використані методичні поради С. Судмана та Н. Брадбурна щодо особливостей розбудови архітектури змісту анкети та форми подання її основних запитань [14]. В опитуванні взяли участь 563 студенти, але при цьому лише 542 анкети виявилися коректно заповненими та такими, які було відібрано для аналізу. З огляду на той факт, що в якості респондентів виступили студенти переважно харківських ЗВО, ми не можемо вести мову про те, що опитування є репрезентативним, отже отримані нами результати не може бути використано для безпомилкової характеристики генеральної сукупності. Разом із тим, на наше переконання, відхилення вибіркової сукупності від генеральної, за окремими характеристиками, не є принциповим, тож отримані результати може бути розглянуто на рівні інформаційно-аналітичного підґрунтя для опрацювання напрямів державної політики щодо розвитку як системи вищої освіти в цілому, так і безпосередньо підсистеми забезпечення її якості.

Серед 18 запропонованих до відповіді питань анкети були, зокрема, і те з них, фокусом уваги яких було обрано необхідність та потужність державного контролю якості надання вітчизняними ЗВО освітніх послуг. Іншими словами, респондентам (студентам) було запропоновано визначити свою думку щодо очікуваного рівня участі держави в забезпеченні ЗВО якості освітньої діяльності та якості вищої освіти. Результати аналізу отриманих нами відповідей подано на рисунку.

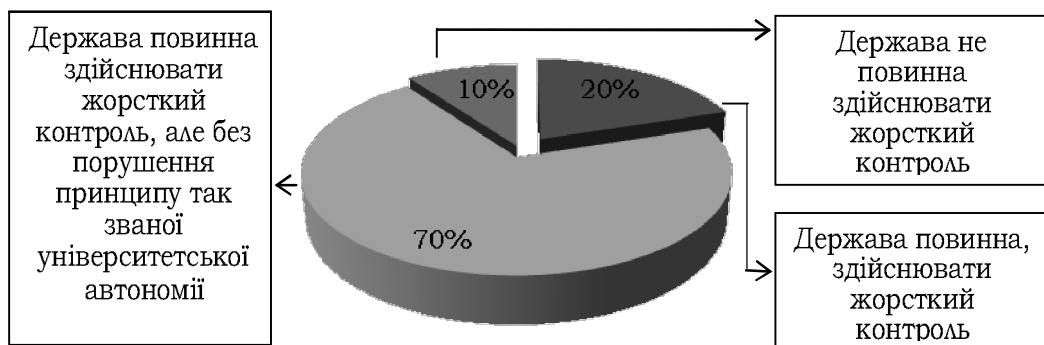

Рисунок. Розподіл думок студентів вітчизняних ЗВО щодо необхідності забезпечення державною контролю за якістю надання університетами освітніх послуг

За результатами аналізу відповідей респондентів можемо сформулювати такі основні узагальнення.

По-перше, цілком очікуваним організаторами дослідження став результат переважної підтримки студентами думки про те, що “держава повинна здійснювати жорсткий контроль, але без порушення принципу так званої університетської автономії” (70 % респондентів обрали саме цей варіант відповіді). За умови прийняття до уваги того факту, що 20 % респондентів переконані в необхідності забезпечення державою “жорсткого контролю” якості надання університетами освітніх послуг, можемо припустити існування в 90 % студентів очікувань щодо участі держави в забезпеченні ЗВО якості освітньої діяльності. Такий рівень сприйняття безпосередніми споживачами та замовниками освітніх послуг (студентами) необхідності державного контролю якості надання університетами освітніх послуг не лише виправдовує підсилення ролі держави у функціонуванні підсистеми забезпечення якості вищої освіти, а й детермінує зміну (перегляд) суб’єктно-об’єктних відносин у системі державного управління функціонуванням та розвитком системи вищої освіти. Організатори дослідження розуміють факт існування похибки в об’єднанні в межах однієї групи тих відповідей, які підтримують “жорсткий контроль” держави на безумовному рівні (20 %), та тих відповідей, які підтримують відповідний рівень контролю за умови дотримання суб’єктом державного управління принципу так званої університетської автономії (70 %). Разом із тим, на нашу думку, така похибка не є значущою, тож її вплив на зміст сформульованого вище узагальнення не є принциповим. До речі, при порівнянні відповідей українських студентів з відповідями латвійських та китайських студентів у межах фокусної групи “держава повинна здійснювати жорсткий контроль” виявився факт, що українські студенти були найменш категоричними, адже серед латвійських студентів за жорсткий безумовний державний контроль висловились 43 % опитаних. Серед китайських студентів відповідний показник було обраховано на рівні 22 %. Підсилення державного контролю в підсистемі забезпечення якості вищої освіти може бути обґрунтовано, зокрема, і крізь призму норм ДСТУ ISO 9000:2007, а саме через зміст принципу “орієнтація на замовника” [9, с. 4]. Така наша позиція зумовлена тим фактом, що саме держава виступає найбільш потужним замовником на підготовку фахівців з вищою освітою. Наприклад, у 2019 р. державне замовлення на підготовку фахівців з вищою освітою було затверджене Урядом України на рівні: 79 854 місця – для бакалаврів; 55 379 місць – для магістрів [1]. Цілком очевидно, що такий обсяг державного замовлення дозволяє нам ідентифікувати державу на рівні основного замовника освітньої послуги відповідного рівня, а відповідно і визнати за нею право на основну частку компетенції в забезпеченні якості вищої освіти.

По-друге, лише 10 % респондентів переконані в тому, що держава не повинна здійснювати жорсткий контроль якості освітньої діяльності ЗВО та якості вищої освіти. Загалом такий результат може бути виправданим, адже історична ретроспектива становлення та розвитку взаємодії між інститутом держави та університетською інституцією свідчить про певну автономність останньої. На підтвердження цієї думки слід згадати про те, що так звані моделі Болонського та Паризького університетів, які покладено в основу роз-

будови сучасних європейських університетів, ґрунтуються виключно на студентському та професорському самоврядуванні [2, с. 18], у межах якого роль держави є достатньо обмеженою. Також слід звернути увагу на той факт, що покладена в основу університетської інституції категорія *universitas* використовувалась для назви групи об'єднаних спільними інтересами людей, яка мала *незалежний* правовий статус. В академічному контексті назва відповідної інституції набула свого поширення у формі *studium generale*. За дослідженнями А. Геуна, статус *studium generale* гарантував інституції певні права, а саме: відсутність залежності від місцевої світської та релігійної влади; наявність автономії, але зі збереженням імператорського (державного) протекторату [13, с. 40]. У наведеній тезі ми не повинні сприймати “імператорський протекторат” як форму залежності університетської інституції від держави, скоріше, це згода університету взяти на себе певні зобов'язання в обмін на гарантовану автономію та самоврядування в управлінні закладом. Незалежно від обраного напрямку обґрунтування незмінним залишається факт автономії університетської інституції. Складність полягає лише у тлумаченні змісту відповідної категорії та рівні інституалізації феномену в межах національного законодавства. Також слід взяти до уваги той факт, що переважна більшість вітчизняних ЗВО, з об'єктивних причин, не має можливості скористатися перевагами автономії, отже реалізація її потенціалів не уявляється можливою.

По-третє, сформульоване авторами дослідження запитання щодо потужності державного контролю якості надання ЗВО освітніх послуг має певні вади. Наприклад, акцентування уваги респондентів саме на “жорсткому контролі” з боку держави створює передумови, з одного боку, для відмежування від проблематики звичайного за силою, тобто нежорсткого, контролю. Крім того, категорія “жорсткого контролю” є достатньо умовною. Разом із тим використана в анкеті форма запитання є найбільш зрозумілою для респондентів і такою, що найбільш повно відображує об'єкт експертної уваги. Нагадаємо, що саме таке формулювання відповідного запитання анкети стало результатом проведених на етапі підготовки змісту анкети інтерв'ю з потенційними респондентами. Попри недосконалість формулювання питання фокус його уваги зосереджено на з'ясуванні компетенції держави в забезпеченні ЗВО якості освітньої діяльності та якості вищої освіти. Норми ст. 16 Закону України “Про вищу освіту”, зміст якої присвячено системі забезпечення якості вищої освіти, не конкретизують функції держави на рівні одного з елементів відповідної системи, тим самим залишаючи невизначеною компетенцію держави щодо запровадження відповідного контролю як якості освітньої діяльності ЗВО, так і якості вищої освіти в цілому. Наявні в Законі України “Про вищу освіту” норми щодо процедур і заходів у межах “системи зовнішнього забезпечення якості освітньої діяльності закладів вищої освіти та якості вищої освіти” не містять посилань на державу або суб'єктів державного управління [8]. Невизначеність повноважень держави в межах визначених в Законі “процедур і заходів”, так само, як і відсутність конкретизації щодо її компетенції в забезпеченні контролю якості вищої освіти, зумовлюють нівелювання ролі суб'єктів державного управління по відношенню до інших елементів системи забезпечення якості вищої освіти.

Висновки з цього дослідження та перспективи подальшого розвитку в цьому напрямі. Беручи до уваги вищенаведене, можемо сформулювати такі основні висновки:

1. З боку безпосередніх учасників процесу здобуття вищої освіти, а саме студентів ЗВО, існує запит (очікування) на підвищення ролі держави в забезпеченні ЗВО якості освітньої діяльності та якості вищої освіти. Така готовність одного зі складників об'єкта управлінської уваги зумовлює не лише необхідність інституалізації компетенції держави щодо запровадження контролю відповідного предметно-об'єктного спрямування, а, зокрема, й обов'язковість підвищення рівня її відповідальності перед суспільством за ефективність обраних нею процедур та заходів. Задоволення державою цього запиту (очікування) може здійснюватися в межах вдосконалення змісту та практики реалізації нормативно-правового механізму державного управління якістю вищої освіти, наприклад за рахунок доповнення ст. 16 Закону України "Про вищу освіту" нормами щодо запровадження державного контролю ефективності функціонування систем внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості, а також системи забезпечення якості діяльності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО).

2. Визначену в ст. 77 Закону України "Про вищу освіту" норма щодо державного контролю зосереджено на дотриманні ЗВО законодавства у сфері освіти і науки та стандартів освітньої діяльності. Безумовно, за такого достатньо широкого формулювання об'єкта державного контролю якість вищої освіти може бути актуалізовано в його межах. Разом із тим законодавець у межах ст. 16 цього ж Закону досить чітко розмежовує "якість освітньої діяльності ЗВО" та "якість вищої освіти". З огляду на цей факт вважаємо за необхідне доповнити норму ст. 77 Закону України "Про вищу освіту" положенням про те, що державний нагляд (контроль) зосереджується: на суб'єктах системи забезпечення якості (НАЗЯВО та незалежні установи оцінювання та забезпечення якості вищої освіти, місцеві органи виконавчої влади, які беруть участь у реалізації державної політики у сфері освіти); якості вищої освіти.

Сформульовані вище висновки не вичерпують порушеної проблематики, отже їх може бути уточнено та доповнено під час подальших наукових пошуків. Перспективними напрямками в організації наукових досліджень є ті з них, змістовне спрямування яких пов'язано з проведенням порівняльного аналізу отриманих внаслідок реалізації проекту "Якість вищої освіти" результатів опитування латвійських та китайських студентів, а також опитування вітчизняних роботодавців. У подальшому результати такого порівняльного аналізу може бути використано для вдосконалення вітчизняної моделі державного управління забезпеченням якості вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Держзамовлення 2019. Новини: 26.06.2019 р. / Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/derzhzamovlennya-2019-kilkist-byudzhetnih-misc-na-bakalavrat-zroste-majzhe-na-1-tis-perevagu-nadano-prirodnichim-specialnostyam> (дата звернення : 20.08.2019).
2. Курбатов С. В. Феномен університету в контексті часових та просторових викликів : монографія. Суми : Університет. кн., 2014. 262 с.
3. Мороз С. А. Державне управління та університетська автономія в системі розвитку трудового потенціалу вищого навчального закладу. *Вісник НУЦЗУ. Серія "Державне управління"*. 2016. Вип. 1 (4). С. 18–26
4. Мороз С. А. Державне управління якістю вищої освіти в контексті норм міжнародних стандартів якості: принцип процесного підходу. *Реформування публічного управління та*

адміністрування: теорія, практика, міжнародний досвід : Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю, 27 жовт. 2017 р. Одеса, 2017. С. 365–366.

5. Мороз С. А. Досвід Китаю у забезпеченні розвитку галузі освіти як підґрунтя для вдосконалення механізмів державного управління якістю вищої освіти України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 9. С. 70–77.

6. Мороз С. А., Мороз В. М. Напрями вдосконалення механізмів державного управління системою вищої освіти та її якістю: обґрунтування можливості використання латвійського досвіду. *Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія*. 2018. № 4. С. 45–61.

7. Онлайн-опитування студентів у системі забезпечення якості вищої освіти / Мороз В. М., Садковий В. П., Бабаєв В. М., Мороз С. А. *Інформаційні технології та засоби навчання*. 2018. № 6. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/2415> (дата звернення : 20.08.2019).

8. Про вищу освіту : Закон України від 1 лип. 2014 р. № 1556-VII. *Офіц. вісн. України*. 2014. № 63. С. 7–14.

9. Системи управління якістю: основні положення та словник термінів (ISO 9000:2005, IDT). ДСТУ ISO 9000:2007. Національний стандарт України. Київ : Держспоживстандарт України, 2008. URL: http://dbn.at.ua/_id/11/1128_432_iso9000-1-.pdf (дата звернення : 22.08.2019).

10. Скакун О. Ф. Теорія права і держави. Київ : Правова єдність, 2010. 525 с.

11. Європейська асоціація забезпечення якості вищої освіти. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). Київ : ЦС, 2015. 32 с.

12. Цілі Сталого Розвитку: Україна. Національна доповідь 2017. Глобальні цілі сталого розвитку 2030. Організація Об'єднаних Націй в Україні. URL: http://un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf (дата звернення : 23.08.2019).

13. Geuna A. The Economics of Knowledge Production: Funding and the Structure of University Research. New horizons in the economics of innovation. UK : Edward Elgar, Cheltenham, 1999. 205 p.

14. Sudman S., Bradburn N., Schwarz N., Thinking About Answers: The Application of Cognitive Processes to Survey Methodology. San Francisco : Jossey-Bass, 2010. 322 p.

References

1. Derzhzhamovlennia 2019. Novyny: 26.06.2019 r. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/derzhzhamovlennya-2019-kilkist-byudzhetnih-misc-na-bakalavrat-zroste-majzhe-na-1-tis-perevagu-nadano-prirodnichim-specialnostyam> [in Ukrainian].

2. Kurbatov, S.V. (2014). Fenomen universytetu v konteksti chasovykh ta prostorovykh vyklykiv: monohrafiia. Sumy : Universytetska knyha [in Ukrainian].

3. Moroz, S.A. (2016). Derzhavne upravlinnia ta universytetska avtonomiia v systemi rozvytku trudovoho potentsialu vyshchoho navchalnoho zakladu [Public administration and university autonomy in the system of development of labor potential of a higher educational establishment]. *Visnyk NUTsZU (Serii "Derzhavne upravlinnia")*, 1 (4), 18–26 [in Ukrainian].

4. Moroz, S.A. (2017). Derzhavne upravlinnia yakistiu vyshchoi osvity v konteksti norm mizhnarodnykh standartiv yakosti: pryntsyp protsesnoho pidkhodu [State quality management of higher education in the context of the norms of international quality standards: the principle of a process approach]. *Reformuvannia publichnoho upravlinnia ta administruvannia: teoriia, praktyka, mizhnarodnyi dosvid: Vseukr. nauk.-prakt. konf. za mizhnar. uchastiu, 27 zhovtnia 2017 r.* 365–366. Odesa [in Ukrainian].

5. Moroz, S.A. (2019). Dosvid Kytai u zabezpechenni rozvytku haluzi osvity yak pidgruntia dlia vdoskonalennia mekhanizmv derzhavnogo upravlinnia yakistiu vyshchoi osvity Ukrainy [China's Experience in Ensuring the Development of the Education Sector as a Basis for Improving the Quality Management Mechanisms of Ukraine's Higher Education]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, 9, 70–77 [in Ukrainian].

6. Moroz, S.A., Moroz, V.M. (2018). Napriamy vdoskonalennia mekhanizmv derzhavnogo upravlinnia systemoiu vyshchoi osvity ta yii yakistiu: obgruntuвання mozhyvosti vykorystannia latviiskoho dosvidu [Directions of improvement of mechanisms of public administration of the system of higher education and its quality: substantiation of the possibility of using the Latvian experience]. *Teoriia i praktyka upravlinnia sotsialnyimi systemami: filozofii, psykhologii, pedahohika, sotsiologii*, 4, 45–61 [in Ukrainian].

7. Moroz, V.M., Sadkovyi, V.P., Babaiev, V.M., Moroz, S.A. (2018). Onlain opytuvannia studentiv u systemi zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity [Online Student Survey in Higher Education Quality Assurance]. *Informatsiini tekhnologii ta zasoby navchannia*, 6. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/2415> [in Ukrainian].

8. Pro vyshchu osvitu: Zakon Ukrainy vid 01.07.2014 r. № 1 556-VII. (2014). *Ofitsiyni visnyk Ukrainy*. № 63. 7–14 [in Ukrainian].

9. Systemy upravlinnia yakistiu: osnovni polozhennia ta slovnyk terminiv (ISO 9000:2005, IDT). DSTU ISO 9000:2007. Natsionalnyi standart Ukrainy (2008). Kyiv: Derzhspozhyvstandart Ukrainy, URL: http://dbn.at.ua/_Id/11/1128_432_iso9000-1-.pdf [in Ukrainian].

10. Skakun, O.F. (2010). *Teoriia prava i derzhavy* [Theory of law and state]. Kyiv: Pravova yednist [in Ukrainian].

11. Yevropeiska asotsiatsiia zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity. (2015). Standarty i rekomendatsii shchodo zabezpechennia yakosti v Yevropeiskomu prostori vyshchoi osvity [Standards and Recommendations for Quality Assurance in the European Higher Education Area] (ESG). Kyiv: TsS [in Ukrainian].

12. Tsili Staloho Rozvytku: Ukraina. Natsionalna dopovid 2017. Hlobalni tsili staloho rozvytku 2030. Orhanizatsiia Obiednanykh Natsii v Ukraini. URL: http://un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf [in Ukrainian].

13. Geuna, A. (1999). *The Economics of Knowledge Production: Funding and the Structure of University Research*. New horizons in the economics of innovation. UK: Edward Elgar, Cheltenham.

14. Sudman, S., Bradburn, N., Schwarz, N. (2010). *Thinking About Answers: The Application of Cognitive Processes to Survey Methodology*. San Francisco: Jossey-Bass.

Moroz S. A., PhD in Public Administration, Senior Research Officer of Training Research and Production Center, National University of Civil Protection of Ukraine, Kharkiv
ORCID 0000-0002-2696-1278

THE LEVEL OF STATE CONTROL OVER THE EDUCATION SERVICES QUALITY IN THE CONTEXT OF VIEWS OF STUDENTS FROM DOMESTIC INSTITUTION OF HIGHER EDUCATION

Problem setting. Ensuring the quality of higher education is identified by the signatories of the United Nations General Assembly resolution at the level of one of the Global Goals for sustainable development of humanity. For fulfilment of the signed policy document by Ukraine in 2017, the National Report “The Objectives of Sustainable Development: Ukraine in the framework of which the authors of the Report identified the goal “Qualitative Education” due to the need to reform the educational sphere and solve the problems associated with “improving the quality of higher education and ensuring its close communication with science, assistance in the formation of educational and science cities in the country “. The fulfilment of this task cannot be imagined without the state’s participation in the relevant process. Formalization of the state’s participation in ensuring the quality of education, as well as in controlling the quality of educational activities of Institutions of higher education, on the one hand, requires determination of the level of its competence on the object of management influence, and on the other - determination of the readiness of this object to perception of such influence.

Recent research and publications analysis. A significant contribution to solving the problems of public administration of the development of the higher education system was carried out by L.V. Golovij (content of the system of public administration of higher education in Ukraine was determined), N.L. Gubers’ka (was held an analysis of the peculiarities of the functioning of the main elements of the system of public administration in higher education), S.M. Dombrov’ska (the theoretical and methodological basis for solving problems of public administration of higher education was considered), V.I. Lugovy’j (the problems of providing by state of quality of educational services were identified), S.V. Majboroda (analysis of the content of public administration of higher education in Ukraine was held), V.M. Moroz (the place and role of education in the system of development of the state’s labour potential was determined), N.G. Protasova (the directions of reforming the higher education system of Ukraine were justified), S.O. Shevchenko (the place and role of state-public administration of higher education quality in Ukraine were defined) and other researchers. Despite the sufficient level of scientific attention to the problems of public administration in the development of the system of higher education, some of its issues still remain open to further scientific research.

The paper objective – to proposed ways to improve the content and practice of usage of mechanisms of public administration of higher education quality, basing on the results of analysis of students' point of view about state's competence in providing control over the quality of the education activities of Institutions of higher education and quality of higher education

The paper main body. 563 students took part in the survey on the determination of the students' opinion about the necessity and the capacity of state control over the quality of educational services provision, with domestic Institutions of higher education, 542 of which filled their questionnaires correctly. For objective reasons, the survey cannot be considered as a representative one. At the same time, the results of the survey can be used as an informational and analytical basis for the processing of managerial decisions regarding the state's influence on the system of higher education and the subsystem of its quality ensuring. Based on the analysis of respondents' responses, we can formulate the following main generalizations.

First of all, the overwhelming majority of respondents (90%) supported the idea of the need for providing strict state control over the quality of educational provision by universities (70% of respondents expressed the need for strict control, but without violating the principle of so-called university autonomy; 20% of respondents are convinced that strict state control should be held without any limitations). The obtained result convincingly justifies about the existence of a sustained request from the participants of the educational process (representatives of society) to strengthen of the state's role in the functioning of the system of ensuring with the Institutions of higher education and the quality of education activities and quality of higher education.

Secondly, only 10% of respondents were convinced that the state should not strictly control the quality of educational activities of the Institutions of higher education and the quality of higher education. In general, such a result may be justified, as the historical retrospective of the formation and development of interaction between the institute of the state and the university institution testifies to the autonomy of the last one. In support of this point of view, it can be reminded that the so-called models of the Bologna and Paris Universities, which are the basis for the development of modern European universities, are solely based on student and professorial self-government. At the same time, we cannot but mention, that the overwhelming majority of domestic Institutions of higher education for objective reasons are not able to take advantage of autonomy, and therefore the realization of its potential does not seem possible.

Conclusions of the research. From the side of the direct participants of the process of higher education obtaining, to be more direct students of Institutions of higher education, there is a request (expectation) to increase the role of the state in ensuring the quality of education activities and quality of higher education provided by Institution of higher education. Such readiness of one of the components of the object of managerial attention not only explains the need for institutionalization of the competence of the state as for implementation of control over the relevant subject-objective object, but also the obligation in increase of its responsibility level to society for the efficiency of the chosen procedures and activities. Satisfaction by the state of this request (expectation) can be made within the framework of improvement the content and practice of realisation the legal and regulatory mechanism of public administrations of higher education quality, for example: addition to the article 16 of the Law of Ukraine "On Higher Education" norms concerning the implementation of state control over the efficiency of the functioning of internal and external quality assurance systems; supplementing the norm of article 77 of the Law of Ukraine "On Higher Education" with the provision that state supervision (control) focuses both on subjects of the quality assurance system and on the quality of higher education.

Key words: state control over the quality of higher education, the survey of students, quality of higher education, system of higher education, legal and regulatory mechanism of public administration.

Надійшла до редакції 21.08.2019 р.